

International Journal

**EURO-AMERICAN SCIENTIFIC
COOPERATION**

www.escj.eu

Volume #16

June 2017

Research articles

Hamilton 2017

CONTENTS

Section I. Economy

Abdalova Z.T., Umarova G. T. <i>Uzbekistan.</i> FEATURES OF THE URBANIZATION PROCESS IN UZBEKISTAN UNDER MARKET CONDITIONS.....	5
Azimov Sh. A. <i>Uzbekistan.</i> ISSUES OF DEVELOPMENT OF STRATEGY FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS.....	10
Begimova D. K. <i>Uzbekistan.</i> INDICATORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UZBEKISTAN: IN THE EXAMPLE OF SAMARKAND REGION.....	15
Karpova O., Protsenko Yu. <i>Ukraine.</i> THE PROBLEMS OF FINANCING EDUCATION AT REGIONAL LEVEL IN UKRAINE.....	20
Khalilova Kh. T., Begimova D. K., Umarova G. T. <i>Uzbekistan</i> THE FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF ECONOMY OF ZARAFSHAN REGION.....	24
Yuldashyev R. Z. <i>Uzbekistan.</i> THE DEEPENING OF THE AGRARIAN AND AGRICULTURE STRUCTURAL REFORMS.....	27

Section II. History

Dashevsky I.A. <i>Ukraine.</i> THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF BIOTECHNOLOGICAL RESEARCH IN PLANT BREEDING IN UKRAINE.....	32
Frotan S., Mendikulova G. <i>Kazakhstan.</i> ROLE OF WOMEN IN AFGHAN SOCIETY.....	37
Zekrollah R., Nuskabai P., Suinova A. <i>Kazakhstan.</i> THE ORIGINS OF CIVIL DISCOURSE.....	43

Section III. Jurisprudence

Brinza S., Stati V. <i>Republic of Moldova.</i> THE PENAL LIABILITY FOR THE USE OF UNDECLARED LABOR AND THE VIOLATION OF THE TERMS AND CONDITIONS OF PERMANENT PAYMENTS, AS ESTABLISHED BY LAW: THE ANALYSIS OF THE DRAFT LAW NO.3199/2016.....	48
Fortuna G., Corchya N. <i>Republic of Moldova.</i> MURDER COMMITTED AGAINST A FAMILY MEMBER: ANALYSIS OF FOREIGN LEGISLATIVE MODELS.....	52

Popov R. *Republic of Moldova.* THE LEGAL STATUS OF THE PUBLIC MEDICAL-SANITARY INSTITUTIONS PERSONNEL FROM THE PERSPECTIVE OF THE CRIMINAL LAW OF ROMANIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA: COMPARATIVE ANALYSIS.....56

Section IV. Pedagogy

Burkhonova S.T. *Uzbekistan.* INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR ENSURING QUALITY OF MODERN EDUCATION.....60

Hodlevska K. V. *Ukraine.* THE PRACTICAL-ORIENTED AS A LEADING PRINCIPLE OF CONSTRUCTION KURIKULUMU TRAINING FOR FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHER IN HUNGARY.....63

Makhammadiev A.T. *Uzbekistan.* ROLE AND PLACE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION.....67

Mirzaeva E. T. *Uzbekistan.* ABOUT METHOD OF TEXT TRANSLATION.....70

Rafiev A.A., Khalbekov A.M., Burxonova S.T. *Uzbekistan.* THE RAILWAY: A DECISIVE STEP TOWARDS THE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY'S TRANSPORT INFRASTRUCTURE.....74

Vedman V.A. *Uzbekistan.* INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL AREA «CULTURE».....77

Section V. Philology and Linguistics

Pogrebniak I.V. *Ukraine.* THE PROBLEM OF THE SEMIOTICS OF CITY AND CITY SPACE IN BORYS HRINCHENKO'S EPISTOLARY.....81

Section VI. Sociology

Ziyayev F.C., Ziyaeva D. *Uzbekistan.* DIALECTICS OF NATIONAL AND UNIVERSAL VALUES AS FACTOR OF ESTABLISHMENT OF DIALOGUE OF CULTURES OF THE EAST AND WEST.....86

Section V. Philology and Linguistics

Погребняк І.В докторант
кандидат філологічних наук
Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна
*Pogrebniak I.V. doctoral student
Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine*

ПРОБЛЕМА СЕМІОТИКИ МІСТА ТА МІСЬКОГО ПРОСТОРУ В ЕПІСТОЛЯРІЇ БОРИСА ГРІНЧЕНКА *THE PROBLEM OF THE SEMIOTICS OF CITY AND CITY SPACE IN BORYS HRINCHENKO'S EPISTOLARY*

У статті проаналізовано місто та міський простір в епістолярії Бориса Грінченка через призму семіотичних визначень, окреслено головні світоглядні, громадянські позиції митця, які сформовані під впливом міста. Охарактеризовано семіотичні підходи до феномену міста та міського простору, означено різноманітність теоретичних праць.

Ключові слова: *семіотика, знак, місто, міський простір, епістолярій, декодування.*

The article analyses city and city space in Borys Hrinchenko's epistolary in terms of semiotics definitions, outlines major artist's worldview and social positioning formed under the influence of city. It characterizes semiotics approaches to the phenomena of city and city space, defines the versatility of theoretical works.

Key words: *semiotics, sign, city, city space, epistolary, decoding.*

Семіотика останнім часом все частіше викликає зацікавлення дослідників, це пов'язано з тим, що на часі є потреба по-новому поглянути на наукову спадщину в широкому теоретичному контексті. Семіотика – наука, що досліджує способи передачі інформації, особливості знаків і знакових систем у суспільстві (головним чином природні і штучні мови, а також деякі явища культури, системи міфу, ритуалу), природі (комунікація в світі тварин) чи в людини (зорове та слухове сприйняття). Під семіотикою розуміємо підхід до тексту (а текстом є будь яка річ, що розглядається семіотично), який концентрується на знаковій природі і прагне пояснити чи розтлумачити його.

Інтерес до феномену міста і міської культури виник ще в епоху Середньовіччя і Відродження. Перші релігійно-філософських роздуми на цю тему містяться у працях Блаженного Августина, який писав про град «земний» і град «небесний». Ґрунтовні дослідження міста і міського простору активізуються в кінці XIX, а у XX столітті проблематика міста та міського простору піддалася аналізу відомих філософів та істориків культури. Так, Р. Барт, К. Леві-Стросс, Ч. Дженкс, К. Лінч та ін. досліджували символіку архітектури та семіотику міста. Вони ввели до наукового обігу такі поняття, як «семіотика простору» (Р. Барт), «текст, код, знак, синтаксис, семантика простору архітектури» (Ч. Дженкс), «образ міста» (К. Лінч), запропонували визначення архітектури як простору комунікації, міста як тексту. Історико-культурна спрямованість вивчення міста відображена в працях західноєвропейських філософів та істориків культури таких як М.

Вебер, Л. Мамфорд, О.Шпенглер. У більшості досліджень місто визначається як простір комунікації, яка складається з окремих структурних елементів, що підпорядковуються ландшафту, стилю, міфології та ін., і є знаковим середовищем життя людини. Зокрема, в працях Р. Барта місто сприймається як додаткове місце його семіотичній теорії. Місто – знаковий простір, для якого ще не створена мова «прочитання». В цьому, на його думку, полягає головна проблема взаємовідносин міста і людини. Також місто не рівне самому собі, його символічне поле більш функціональне, примножує свій знаковий простір; для розуміння міста потрібен сторонній споглядач, чи «інший» [1, с. 9-10]. Французький структураліст Ф. Шое визначив міський простір як знаковий, що слугує для «комунікації (передачі інформації) і створює зображальну систему чи театральність міста». Науковець виділив три форми міського простору: «простір контакту», «театральний простір», «простір для руху» [12, с. 5].

До питання міста в літературі зверталися українські дослідники. Так, Л. Волошук досліджуючи топос сучасного міста зазначила, що структура міста пройшла складний еволюційний шлях (позиція міста постає не лише на рівні образу-персонажу, який виступає в творі самостійною домінантою, а й визначається як символ передачі загальнолюдських цінностей). На думку

Вивченням власне семіотики міського простору займалися представники тартурсько-московської семіотичної школи: Ю. Лотман, В. Топоров, Б. Успенський, В. Іванов та інші. Загальною для дослідників семіотики міста є думка про те, що місто розглядається з одного боку, як текст, а з іншого, як механізм створення текстів [11, с. 3]. Сучасні дослідники вивчають міський простір в різних теоретичних аспектах: місто як текст культури; місто як феномен свідомості; місто та історична особистість; міфологія міста та ін.

Дослідження образу міста та міського простору є сьогодні актуальними як в теоретичному, так і прагматичному дискурсах, зокрема і при декодуванні епістолярію української інтелігенції кінця XIX-XX століть. Саме в листах місто і міська культура традиційно сприймаються як простір діалогу соціуму та історії, природи і цивілізації, людини та її особистої пам'яті. Міський простір вбирає всі сфери життєдіяльності людини, тому, закономірно, є предметом наукової обсервації, що і зумовлює актуальність обраної теми.

Місто в житті Бориса Грінченка відіграло магічну, міфічну та фатальну ролі. Становлення літературних та ідейно-естетичних ідеалів Грінченка відбувалося під впливом тих міст, де він перебував. Перше велике місто, в яке потрапляє Грінченко – Харків (1875-1885). 1875 року Борис Грінченко вступає до Харківської реальної школи, яку не закінчив. З п'ятого класу його було виключено за читання й розповсюдження забороненої літератури. На півтора місяці Грінченко потрапляє до в'язниці і втрачає право продовжувати навчання, навіть здобути середню освіту. Перед Борисом залишається єдиний шлях – самоосвіти. Харківські урбаністичні процеси проникають в усі сфери соціальних стосунків Бориса Грінченка і впливають на їх формування та спричиняють безліч проблем: «...ми живемо в такі часи, коли як не ховатися з усім, що в тебе на душі, то запевне загинеш а ні за цапову душу без усякої користі. Краще-ж до якого часу заховати свої думки-гадки: робити на користь людові» [4, 1 арк.]. І саме на цьому важкому шляху Грінченко визначається як людина широкої європейської ерудиції, з масштабним

науковим потенціалом. Здобуті знання допомагають скласти екстерном екзамен на звання *нарядного учителя*, і певний час Б. Грінченко учительює по селах Харківщини і нинішньої Сумщини. Щиро вболіваючи за українське просвітництво, Грінченко розуміє, що, живучи на селі, він не зможе в повній мірі досягти тих завдань, які перед собою поставив. З боєм в душі він пише до Івана Зозулі: «...ти щасливіший од мене, бо маєш змогу працювати для святого діла, робити для нашого люду. Я-ж і досі сиднем сиджу от тут у цім багні і коли з його видеруся – святий знає.» [5, 1 арк.].

Тому Борис Грінченко полишає сільську просвітницьку працю і виїжджає до Херсона (1885-1887), де працює певний час статистом. Розпочинається нове життя, оповите соціальною реальністю, постає проблема вирішення протиріччя між індивідуальною сільською та урбаністичною свідомістю, індивідуальним сільським і міським повсякденним життям. Сприйняття міста, призводить до конфлікту із самим собою, адже нівелюються чітко визначені життєві позиції Бориса Грінченка, руйнується головне кредо митця – служіння народу. «...я оце усе то ганяю по степах, то дома силкуюсь хоч на хвилину позбутись проклятої згадки про цю статистику, котра стає мені (та й не одному мені) усе гидкішою та гидкішою. Добре, що хоч книги иноді розважають» [6, 2 арк.].

Найвища моральна цінність Б.Д. Грінченка – це просвітництво українського народу. Лейтмотивом просвітницько-педагогічного життя Грінченка стає боротьба за українське слово, адже цензура «ліквідує» все, що пов'язане з розвитком «малоросского наречія». «...така міні гибла здалася та московщина, що я не знав уже як і викрутитися відтіля».

1894 року Борис Грінченко переїжджає до Чернігова (1894-1902), де служить діловодом у земстві, згодом – секретарем земської управи. Канцелярська служба задоволення не дає, цензура «пожирає» будь-який український продукт. Ведучи перемовини про видання українських книжок, Грінченко пише Дикареву: «У нас, бачите, дві цензури: одна, дуже причеплива, місцева, а друга – загальна. Через те доводиться не друкувати часом і дуже доброго матеріалу, бо він може здатися «нецензурним»» [7, 1 арк.].

Чернігів зустрів Грінченка прагматично, навіть сухувато, сподівання, які було покладено на це місто, одразу розвіялися під впливом різноманітних утисків. У цей час митець займається безпосереднім вивченням народного життя, фольклору, інтересів і прагнень селян. На служіння народові Б.Грінченко і орієнтує своє життя. Призначення письменника визначається вмінням «одбивати» життя, помітити в ньому найхарактерніше, провести «народолюбну ідею». Прагнучи розповсюдження українських книжок, Грінченко щиро бореться за українське письменство, займається студіюванням народної словесності, займається популяризаторською роботою, громадською публіцистикою. «Наше губернське земство не має ніякого каталога вкраїнських книжок, дозволених до сільських бібліотек. Се в нас є книжний склад земський, дак «компанія тутешніх ліберальствующих» паній склала для того складу «Примерный каталог» і з великої своєї ласки помістила до його с півдесятка вкраїнських книжок. А я, коректуючи з офіційального наказу того каталога, теж своєї ласки вписав туди вже с півсотні, чи може й більше книжок українських, бо ніколи було складати повного каталога наших книжок. Всі ті книжки до сільських бібліотек, звісно не пущені. От Вам і все» [8, арк.].

Обпікаючи своїм холодним духом, Чернігів не сприймає різноманітність духовних інтересів Грінченка, своїм холодом огортає будь-яке просвітницьке «дело» митця. Бажання посіяти в душах українців не лише «городских», а й селян естетичні цінності, моральність, високодуховність, сприймається специфічно. «Яким би духом не дихали на мене петербурзькі земляки за мою справу..., але мені здається не треба їм перекручувати факти і вигадувати на

мої народні видання те, що вони вигадують. Я вже потроху починаю звикати, що зо всіми моїми справами завсіди робиться так: невелика лічба людей щирих розуміє мої добрі бажання і на роботу мою дивляться с цього погляду, і критикуючи показуючи що в їй добре, а що ні або зовсім нікчемне. Але таких добрих людей не багато. Більшість зовсігди силкується знайти в тому що я роблю злий замір і обляпує мене болотом. Мушу пояснити, що я се кажу не про загал публики, не про «земляків, «именуемых украинофилами». Отож я потроху починаю звикати до таких відносин до себе»

Борис Грінченко працює без віддиху шле до цензури рукопис за рукописсю, не зраджується ніякими перешкодами ані критикою. В Чернігові душу митця огортає велика туга, адже віддаючи себе просвітницькій діяльності Грінченко не отримує жаданого результату: «...печаль великая обняла душу мою и всякія мерзости оточила ю. И плачу, и ридаю и знову поки и поки теж-саме роблю»[9, 1 арк.]. У Чернігові Грінченко виявив себе як фольклорист, етнограф, бібліограф, цьому засвідчує тритомник «Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседней с ней губерниях», «Література українського фольклору (1777-1900). Спроба бібліографічного покажчика». Титанічні зусилля Бориса Грінченка були віддані на рятування музею старожитностей В. Тарновського, врятовані були також Шевченкові експонати з колекції В. Тарновського. Саме цими експонатами розпочалася робота Національного музею Тараса Шевченка.

Журнал «Київська старовина» запрошує Грінченка до роботи в Київ (1902-1909), в редакції зберігалися матеріали до завершення укладання «Словаря української мови». Грінченко розраховував на редагування Словаря, але йому довелося складати нового, з тих матеріалів, які йому запропонували, і з власних матеріалів. Борис Дмитрович давно мріяв про Київ, але розумів, що місто – це історичне, своєрідне, незалежне, і тому зрозуміти й опанувати всі процеси, які тут відбуваються, дуже складно. Митець розумів, Київ приймає всіх, але не всіх допускає до священного, сокровенного, священне і сокровенне полягає у призначенні столичного міста бути святилищем душі, думки, совісті, духовного лицарства, творчих поривань народу. В цей період Грінченко порушує нагальні проблеми, розкриває важливу роль і призначення українських лицарів духу в тогочасному суспільстві, з'ясовує роль людини в цьому світі – служіння народу. Тому закономірним є поява товариства «Просвіта», яке отримує життя саме у Києві. У заяві до губернатора було визначено: «Цель общества есть содействие развитию украинской культуры и, главным образом, просвещению Украинского народа на его родном языке; общество имеет действовать в пределах г. Киева и Киевской губернии» [10, 1 арк.]. Головним завданням «Просвіти» було видання книжок, журналів газет, українською мовою, відкриття навчальних закладів, бібліотек, проведення літературних вечорів, залучення якомога більше людей до популяризації доступної української літератури.

Київ акумулював в собі широкий спектр тогочасних проблем, негативні тенденції, які відбувалися прикро вражали Грінченка, занепад ціннісних орієнтацій та моральності людей стають буденною нормою. Саме на це місто Б. Грінченко покладає надії, вірить у зміну соціальних формацій, сподівається на трансформацію культурних парадигм, але особисті трагедії (смерть доньки Насті, онука Волі та матері) призводять до морального та фізичного зношення. Загострюється давня хвороба туберкульозу, тому Грінченко змушений був на позичені гроші у батька виїхати на лікування закордон.

Італія привертала до себе увагу багатьох, зацікавленість до неї має давню історію. Саме Італія привертала європейців перш за все як «земний рай», що відобразилось у численних відгуках. Європейська репутація цієї країни як скарбниці мистецтва відіграла важливе

значення і для української інтелігенції – поїздка до Італії переслідувала освітню чи естетичну функцію. Але не для Бориса Грінченка, саме Оспедалетті – останнє місто в якому Борис Дмитрович максимально акумулює свої сили за для служіння духовному лицарському подвижництву Україні. Зі спогадів М. Грінченка можна дізнатися як Оспедалетті зустрічає Грінченка: «Відразу нова природа, море гори – здалася такою гарною, але трохи згодом це стало гнітити: море, вузька смужка землі і все це півколом обступили гори... Якось тісно здалося, почувалося, що там десь далеко, за горами, за морем, живуть люде, бачуть широкі простори, а тут море, вузька смужка землі і гори давлют, гнітять і люде сидять, як у пастці... Нудьга за своїм краєм дуже швидко почала обніматися» [3, с. 95].

Б. Грінченко, не дивлячись на страшні муки хвороби, переживає за українську справу, хвилює його діяльність «Просвіти», яка переслідувалась, нівелювалась. Переживання були не даремними, «Просвіта» перестає існувати, це був страшний удар, М. Грінченко згадувала: «я не казала про це йому і в газетах проминала: а потім і не встереглася, прочитала якусь фразу, з якої видно, що «Просвіти» вже немає. Він стурбувався дуже і трохи згодом зробилася страшна задишка» [3, с. 100].

Боротьба за життя тривала, Грінченко вірив в те, що хвороба відступить і він зможе повернутися в Київ за для лицарському служінню рідному народові: «нетерпляче дожидає весни, щоб додому поїхати, і почав учитись сидіти» [3, с. 99]. В останні хвилини свого життя Грінченко говорив своїй дружини Марії Грінченко про вічність душі, вірність справі своїй, про сумління. Обривається життя Бориса Грінченка в чарівнім краї, де море, гори, екзотична природа – Італія. Проводжали генія слова італійці з такими словами: «Прощай, робітнику, що стільки зробив для свого краю, стільки страждав за його. Ми, італійці, складемо тобі останню пошану» [3, с. 39].

Проблема міста та міського простору в листах Бориса Грінченка сприймається як певний семіотичний об'єкт, який стає моделлю світу, акумулює систему точок зору митця і презентує різні типи стосунків. Міські локуси в епістолярії визначаються як частини єдиного простору, що постають на перетині трагічного і комічного модусів художності, на перетині жанрових стратегій.

Джерела і література

1. Барт Р. «Семиология и градостраительство» // Современная архитектура. 1971. № 1. С. 9-10.
2. Волошук Л.В. «Топос міста в сучасній масовій літературі (за романами переможців Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова»)» // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 20 (207), Ч. ІІ, 2010 С. 10-18.
3. З листа Марії Грінченкової // «Над могилою Б. Грінченка. Автобіографія, похорон, спомини, статті» / Упор. С. Єфремов. – К.: Вік, 1910. – С. 95-104.
4. ІР НБУВ, ф. І, спр. 31728 1 арк.
5. ІР НБУВ, ф. ІІІ, спр. 40735 1 арк.
6. ІР НБУВ, ф. ІІІ, спр. 40739 1 арк.
7. ІР НБУВ, ф. ІІІ, спр. 40844 2 арк.
8. ІР НБУВ, ф. ІІІ, спр. 40900 1 арк.
9. ІР НБУВ, ф. ІІІ, спр. 40904 1 арк.
10. ІР НБУВ, ф. ІІІ, спр. 40904 1 арк.
11. Лотман Ю.М. «Семиосфера». – СПб., 2000. – С. 3.
12. Шоэ Ф. «Заметки по поводу городской семиологии» // Современная архитектура. 1971. № 1. С.5.